

Tarnóczy grófnő kastélyába, ott a levéltár rendszeresen fölállította, ő maga kutatott is benne, és különösen Bocskay korára, valamint az Illyés házy-, Lippay- és Joó-családok egyéb időkbeli levelezéseire nézve rendkívüli történelmi becsesel bírónak találta. E pozitív értesülés folytán a további nyomozás szüksége megszűnván: Botka indítványa, Fraknoi adatainak figyelembe ajánlásával, további illetékes intézkedés végett (Horváth Mihály elnök javaslata szerint) át fog tétetni a Nemzeti Múzeum igazgatóságához.

7. Radvánszky Béla vál. tag egy tatárjárás előtti, 1230-iki eredeti okmányt mutat be, családja levéltárából, mely okmányon az egri káptalannak eddig nem ismert ép lenyomatú pecsége látható. Az érdekes Árpád-kori ereklje ki fog adatni a Hazai Okmánytár sajtó alatti kötetében.

8. Thaly Kálmán olvasta föl a Radvánszky-család radványi és a gr. Csáky-család szepes-mindszenti levéltárának Rákóczi-kori levelezéseiről írt tanulmányát; mely levéltárakat a múlt évi kirándulás alkalmával búvárolta át. Utána

9. Dobóczy Ignác jelentését a Radvánszky-család éremgyűjteményéről olvasta föl Deák Farkas.

Mindkét jelentés ki fog adatni a Századokban.

Az ülés ezzel véget ért.

Régi pecséteinkről s különösen Drugeth János 1332-iki pecsétéről.

Míg Európa kultúrnépeinél a czímer- és pecséttan, mint a történelmi tanulmányok kiegészítői, külön társulatokra vannak bízva, melyek saját közlönyeikkel bírnak, gyönyörű illusztrációkkal jelennek meg, és gyakran a kétes vagy megfejthetlen esetekben kérdéseket intéznek tagjaikhoz, — nálunk e két tudományágot csak műkedvelők módjára gyakorolja egyik is másik is, gyűjtőgeti és kiadó hiányában rakosgatja tárczájába a legérdekeseb rajzokat, és ha annyig irgalomból valamely szaklapban egy kis hely jut közleménye számára: mindig nehézséget támaszt még a műmelléklet, mely, ha jó akar lenni, többnyire nagyobb pénzösszeget vesz igénybe.

Innen van, hogy e két tudományág meglehetősen parlagon hever azóta, hogy Pray és Palma írták nálunk még mai napon is alapműnká-

kül szolgáló könyveiket, azon réztáblákkal, melyek a művészet mai követelményeinek már épen meg nem felelnek. Evvel távolról sem akarjuk azt mondani, hogy nem találkoztak tudósok, kik ezen a mezőn érdemeket nem szereztek volna; hogy nem merültek föl kérdések, melyekben a főváros szakembereit kihallgatták ugyan: de a kivített azért mégis hozzá nem értőkre bízta volna; azt azonban mindenki be fogja vallani, hogy e két tanszak egy történelmével mindig kérkedő, őseire mindúntalan hivatkozó nemzethez képest nagyon alárendelt szerepet játszik; mi leginkább onnan magyarázható, hogy érdekes voltuk, elkerülhetlen ismeretük mégeddig nem éreztetett, vagy hogy a szakférfiak túlszerűsége azokat még előtérbe vonni röstellette.

Pedig, ha ebben is, — mint mindenben szeretjük tenni, — a külfölddel párhuzamba állítjuk ebbeli anyagunkat: némi önérzettel mondhatjuk azt, hogy régi czímereink és pecséteink nemcsak egyáltalán jobbak és érdekesebbek voltak a mostaniaknál; hogy szabályszerű rajzaikban és színezésükben, valamint a magyarázó köriratokban a mintaadó külföldet követik: hanem hogy a művészi kivitelben is Európa akármely mívelt nemzetének hasonló készítményeivel vetélkednek, és a hazánkban virágzó lovagi szellemnek magasabb törekvéseiről tanúskodnak. — A ki a régi magyar pecséteket még töredékes állapotukban is összehasonlítja ana nagyon kezdetleges, minden stílszerű rajztól és kivittől messze eső metszvényekkel: az magának kellő fogalmat nem szerezhet azon remek ízlésről, pontos és biztos kivitelről, melyeket mintegy általános jellegül hozhatunk fel a magyar középkori pecséteknél. Ugyanezt kell állítanunk azon kevés régi czímerről is, melyet az idő vagy a sors mai napig számunkra fentartott; azonban itt mintegy megelőzőleg említjük azt is, hogy a czímerfestésnél a színezés szabályai nem mindig híven tartattak meg, valamint hogy a rajzban is az eltéréseknek épen nagy fontosságot nem tulajdonítottak.

Ezeket előrebocsájtva, örömmel ragadom meg az alkalmat, melyet ezen folyóirat buzgó szerkesztősége az által nyújt, hogy az általam a Történelmi Társulat 1873. nov. 6-iki ülésében bemutatott (1. Századok, 1873-iki évf. 640. 1.) jeles pecsétet másoltatta és mellékletül közli.

El kell ismernünk, hogy kevés ősrégi család kérkedhetik oly érdekgerjesztő, némi részeiben még mai napon is lakható várral, melyet kár lenne hazai műemlékeink közül romná hagyni süllyedni; hogy ritka a hajadni erődítményhez tartozott egyház, mely sirjaiban, czímereiben

még egyedüli műdarabokat is bír; de a mi 1872-ben mindnyájunk osztatlan mélytánylását és hálás elismerésünket kivívá, az, hogy ezen hírneves család okmánykincseinek gondnokai, a minket kitünő vendégszeretettel fogadott Máriássy Tiborcz és Máriássy Ferencz urak ö Ngaik, ezen kincsnek tiszta, száraz, biztos hajlékot készítetttek, és azt méltó féltékenységgel őrzik is. Valóban, lelkiismeretesb kezelőkre a család ezen palladiumát nem bízhatta volna, melynek elhelyezése, berendezése és lajstromai más családi levéltáraknak is előmintakül szolgálhatnának.

Azon rövid idő alatt, melyet Markusfalván és nevezetességei közt töltönnem lehetett, figyelnemet inkább a műtárgyakra, mint az okmányokra fordítottam: mivel tudtam, hogy ezek átvizsgálása és ismertetése ügyis a legilletékesb kezekre bízott. A mi azonban, a mint megpillantottam, bámulatra ragadott, az ama 0'73 átmérőjű függő-pecsét volt, mely a Róbert-Károly idejében nálunk virágzott pecsétvésésnek valódi remeke gyanánt tűnt fel előttem. E remekmű egy 1332-iki okmány (»Metales super possessione Milay«) hitclesítője: Drugeth János nádor és kúnok bírájának hivatalos pecsétje, mely bámulatos épségben jutott hatodfél századon át kezeinkre.

Első perczben, elragadtatva azt véltem, hogy a hazánkban oly ritkán előforduló lovas-pecsétek egyikét volt szerencsém fölfedezni, és ezen véleményemből kiindulva, magára a Drugeth-családra nézve különféle következtetéseket vontam le, melyek közt az is volt, hogy mivel lovas-pecséteket csak uralkodók, azok véreiből származók, vagy fenségi jogokkal felruházott országnagyok használhattak: e család is Olaszországban, bevándorlása előtt, hasonló jogokkal bírt; de a pecsétet húzamosban megvizsgálván, s ezen tévedésemről meggyőződván, e helyen csak a pecsét leírását és a családról némely megjegyzéseket közlök.

A pecsét körirata, mélyre vésett, csinos maiusculákkal ez: **‡ S. IOH(AH)NIS : DRUGETTI : P(AL)ATINI : HVNGR : ꝛ ° IVDICIS : COM(AN)OR.** A zárjel közti betűk összefoglalvák az eredetiben, az S-et pedig Sigillummal feloldván, a felírás könnyen magyarázható.

Ezen írás kettős kör között áll, t. i. a külső egyszerűen gyöngyözött, s a belső, mely a czímer keretét képezi, a háttérről emelkedik, egyes vonalak közt dülényes kereszlettel levén díszítve, míg az írás fele szintén gyöngyözött vonallal van körülvéve.

A háttér, mely a hasonló pecsételnél rendesen szőnyegszerűleg

van tarkázva lombozatos kacsaringókkal: itten egyszerűen recézett mintával van elevenítve. Maga a lovagnak feltűnőleg képzelmenyes állat, peccéttanilag jobbra üget, bár a valódi lovagpecsétek nagyobb részén a vitézek balfelé iramodnak. A remekül rajzolt alak a belső kereten túl, egészen a külső keretig nyúlik lábaival, fejével, lándzsájával.

Az első pillanatban lónak tartott állat a rajzolás alatt patásnak tünt fel, és lábainak valamint testének nyúlékony volta miatt őznek vagy szarvasnak tartható. E csodateremtésnek nyaka tövénél széles szíj vagy szalag tűnik fel, melyen három kerek csat érintkezik. Innen fölfelé egy vitézt látunk, kinek jobbájában lefelé szegzett lándzsa van, balját háromszögű pajzsa fűdi. Arcza magyaros, bajsza hátrafelé pödörve, csúcsos szakálával egyesül. Süvegje tetején benyomott, mintegy hercegi kalapot tüntet föl, melynek tetején egyes tollak lebegnek. A pajzs a közepett elnyúló, már ismert, három csatos pólya által felső és alsó mezőre oszlik, amazon négy egymás mögött álló madarkát látunk, míg alul három van, 2 és 1 külön sorban elhelyezve.

Azon kor divata szerint, mely a lovagoknak megengedi, hogy címereiket minden tornakészleten, és házaik minden egyes részein használhassák : a csinos ránczozatú s vállról fityegő felöltöny, valamint az állat egész testét foszlányaival fedő takaró, a csatos, madaras czímert tünteti fel ; s így egy perczig sem lehet kételkednünk, hogy a művész képzelete előtt egy azon korban nagyon is gyakori lovagpecsét ideálja lebegett, milyent csakugyan t. tagtársunk Radvánszky Béla úr volt szerencsés László Opulini herczeg pecsétjében találni.

Minthogy a Drugetti-k Salernóból jöttek be I. Károly királylyal : nagyon érdekes lenne megtudni, vajjon az említett czímert birták-e már ősi hazájukban? vagy új honukban kapták kegyes királyuktól? ki őket, mint előkelő, bizalmas embereit, az ország legmagasb polczaira emelte. Fülöp országunk nádora volt, egyszersmind szepesi és újvári főispán ; 1327-ben magzat nélkül elhalván, fivére I. János lépett nyomába, és a nádori méltóságon kívül még hat megyét is kormányzott, mint ezt Wagner Károly, Collectanea Genealogico-Historicájában, III. Decas 34. lapján állítja. Meghalt ezen hatalmas férfi 1334-ben, s így az okmány, melyen a leírt pecsét látható, két évvel halála előtt volt kiállítva.

Úgy látszik, mintha a nádori méltóság a Drugetheknél örökösnek tekintetett volna : mert 1337-ben ismét találunk Drugeth Willermus nevű nádort és kúnok bíróját, kinek szintén a Máriássy-levéltárban látható pecsétjén a dülő háromszögű pajzsban a háromcsatos pólya és alúl 2 és 1 madár látszik ; a felső mezőben levő madarakat Markusfalván még ki nem vehettem, de azok valószínűleg ott is négyes számmal lesznek. A pajzs fölött jobbra tekintő emberfő ül, tollas süveggel (?) és lebbenő sisak-födővel. Ezen Willermus-ról tudjuk, hogy magas hivataláról lemondván, magányba vonúlt, és nyolcz váron és uradalmon kívül, roppant sok drágaságot hagyott hátra.

Wagner az idézett munkájához kapcsolt III. tábla 4. ábrája alatt szintén közöl egy kerek pecsétet, mely Homonnai Drugeth János, kúnok bírójáé stb. volt. E czímeren már a pólya három csatját értelmetlenül változtatva, mintegy lajtorja alakban látjuk, míg a madarak két sorban jönnek elő. Ugyanezen elrendezés fordul elő a kiterjesztett szárnyakat képező s már koronából emelkedő sisak-díszben.

Nagy Iván »Magyarország családai« című munkája, III. kötet 405 l. közli e czímert, főlemlítvén, hogy a madarakat Lehoczky Stem

matographiája II. részében s e r e g é l y e k n e k (sturnus) nevezi. Szerinte szőlőfürtök is képezik a czímet, mit Nagy szerint a Wagner közölte pecsét rajzon nem talál, de magunk sem tudjuk találni. Látszik, mily önkényvel jártak el néha még a szakemberek is a pecsét-tannal!

Érdekes lenne, ha szaktársaink a már kihalt Drugeth-családnak sírköveiről, pecsétjeikről, vagy egyéb emlékeikről czímerüket velünk közleni sziveskednének, hogy talán ezen a módon az ember-szarvas-féle rejtélyt megmagyarázhatnók, és a clenodiumul használt emberfőnek koronás sisakká való átváltoztatása korszakát meghatározhatnók.*)

Mindig reméltük, hogy a Nápolyban annyira ismerős Óváry Lipót hazánkfiától fogunk valami bizonyosat megtudni, a mi a Drugeth-család régi múltjára fényt vethetne; — most majd dr. Hampel József úrhoz fordulunk, ki olaszországi mulatása alatt talán szerencsésebb leendő nemű kutatásaiban. — Már úgysis régóta készülvén ezen közleményre, tovább nem várhattunk; ha akárhonnán valami biztos felvilágosítást kapunk, azt pótlólag ezen szakközlönyben közzé teendjük.

RÓMER FLÓRIS.

— **Illyésházy Istvánné, Erdődy Anna sírköve.** A XVI. század hazánkban igen termékeny volt a kicsiny- és középsorsúakból nagyokká képződött új családokban, — a miről tüzetesebben máskor. E termékenység rövid idő alatt nagyban kipótolta azon úrt, mely a hazafoglalásbeli és középkori hatalmas főnemzetségek egymásra sűrűn következett kihaltával a magyar stemmatographiában támadott.

E tekintetben az egész országban legtermékenyebb volt Pozsony vármegye, és benne a kis Csallóköz, hol mintegy egyszeri varázsütésre, és azon egy időben, addig a kicsinyek és középosztályúakhoz tartozó több nemzetség lép előtérbe, különösen három közülük szédítő magasságra: egész a nádorságig emelkedik.

Több kedvező körülmény eredménye vala ezen szerencsés alakulás, mely a Pálffy, Eszterházy, Illyésházy csallóközi, és a Mátyusföldön

*) Az ungvári várpalota főbejárata felett ma is ott díszelg a Drugethek köbe vésett hét madaras czímere, valamint a bártfai főtemplom egyik befalazott gyönyörű fejrémárvány lovagsobrán (sírfedő) is ugyanezt a czímet láttuk. Mindkettő méltó volna a gondos lerajzolásra.

Szerk.